

Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (ZSMÖ) Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Adaptation of the Bystander Intervention Scale in Bullying to Turkish: Validity and Reliability Study

Neşe Kurt Demirbaş^{ORCID}, Kemal Öztemel^{ORCID}

Öz. Bu çalışmanın amacı zorbalıkta seyirci müdahale ölçeğini (ZSMÖ) Türkçe'ye uyarlayarak ortaokul öğrencileri için geçerlik ve güvenirliliğini incelemektir. Ölçek geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için 364 ortaokul öğrenci (191 kız, 173 erkek) grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve analiz sonucunda elde edilen uyum iyiliği katsayıları kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Ölçeğin tamamına ilişkin iç tutarlık katsayısı .88, alt boyutlardan olayı fark etme için .60; olayı acil olarak yorumlama için .78; yardım etme sorumluluğunu kabul etme için .67; nasıl müdahale edileceğine karar verme için .75 ve müdahale kararını uygulama için .78 olarak bulunmuştur. Dört hafta arayla yapılan test-tekrar-test güvenirlik katsayısı ise .80 bulunmuştur. Ölçeğin ortaokul öğrencilerinin zorbalığa seyirci olmaları ile ilgili yapılacak araştırmalarda kullanılabilir düzeyde olduğu kanısına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler. Zorbalık, zorbalığa seyirci, zorbalıkta seyirci müdahalesi, ölçek uyarlama.

Abstract. The main purpose of this study is to adapt the Bystander Intervention Scale in Bullying and to investigate its validity and reliability for middle school students. The scale was applied to 364 students (191 girls, 173 boys) middle school students for validity and reliability analysis. The construct validity of the scale was tested by CFA, and the goodness of fit coefficients obtained from the analysis were found to be acceptable. The internal consistency coefficient for the whole scale was .88, and for the sub-dimensions of the scale, it was .60 for noticing the event, .78 for interpreting the event as an emergency, .67 for accepting responsibility for help, .75 for deciding how to intervene, and .78 for implementing the decision to intervene. The test-retest reliability coefficient obtained at the four-week interval was .80. It has been concluded that the scale is at a level that can be used in the researches to be conducted on bystander intervention of middle school students in bullying.

Keywords. Bullying, bullying bystander, bystander intervention in bullying, scale adaptation.

Neşe Kurt Demirbaş

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, PDR Bilim Dalı, Ankara,
Türkiye
e-mail: nesekurt87@hotmail.com

Kemal Öztemel

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, PDR Ana Bilim Dalı, Ankara,
Türkiye
e-mail: koztemel@gmail.com

Geliş / Received: 14 Mayıs/May 2019
Düzeltilme / Revision: 18 Ağustos/August 2019
Kabul / Accepted: 26 Ağustos/August 2019

Eğitimin en önemli işlevi ayırım gözetmeksizin tüm öğrencileri topluma yararlı, insanlarla ilişkilerinde uyumlu ve yaşama katkı sağlayan bireyler olarak hazırlamaktır. Çocuklar ve ergenler eğitim-öğretim amacıyla bir arada buldukları okul ortamlarında kendilerine özđü bir takım davranışlar ortaya koymaktadırlar. Bu davranışlar kimi zaman istendik yönde olduğu gibi kimi zaman ise istenmedik yönde olabilmektedir. İstenmedik bu davranışların azaltılması ve okulların daha güvenilir ortamlar olabilmesi amacıyla çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Yapılan bu araştırmalar incelendiğinde okullarda en yaygın davranış problemlerinden birinin zorbalık olduğu belirtilmektedir (Midgett, Dumas ve Trull, 2017; Olweus, 1997; Smith, Pepler ve Rigby, 2004).

Okullarda en sık rastlanan davranış problemlerinden biri olarak saldırganlığın en yaygın türü olan zorbalık gösterilmektedir (Olweus, 1997). Zorbalık konusundaki ilk çalışmaları Heineman (1973) tarafından yapılmış olmasına rağmen 1990'lı yıllara kadar ortak bir tanımda uzlaşılamamıştır (Olweus, 1993). Olweus (1993) zorbalığı en genel tanımıyla bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz bir öğrenciye kasıtlı olarak ve tekrar eden biçimde olumsuz eylemlerde bulunması olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde Rigby (1999) zorbalığı daha güçlü kişi ya da kişiler tarafından daha az güçlü kişiye uygulanan, tekrar eden psikolojik ya da fiziksel eziyet olduğu şeklinde ifade etmiştir. Pişkin (2002) ise okuldaki şiddetin bir yansıması olan okul zorbalığını "yaşca daha büyük ya da fiziksel olarak daha güçlü olan öğrencilerin kendilerinden daha güçsüz olan çocukları hırpalaması, eziyet etmesi, rahatsız etmesi" olarak tanımlamaktadır (s. 533).

Zorbalık tek başına gerçekteşen bir olay olmayıp tam aksine bir grup süreci olarak değerlendirilmektedir (Salmivalli, 1999; Jenkins ve Nickerson, 2017). Bu değerlendirme kapsamında zorbalık sürecinde yer alan bireylerin çeşitli roller sergileyerek farklı davranışlarda buldukları görölmektedir. Zorbalıkta katılımcı rolleri olarak da adlandırılabilen bu roller (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman ve Kaukiainen, 1996) arasında en sıklıkla karşılaşılan ve üzerinde yoğun bir şekilde araştırma yapılan iki katılımcı rolü zorba ve kurban (mağdur) rolleridir. Kendilerinden daha güçsüz öğrencilere yönelik zorbaca davranışlar sergileyen ya da bu eylemlerde bulunan kişiler "zorba", kendilerinden daha güçlü öğrencilerin zorbalıklarına uğrayan, zorbaca davranışlara karşı ses çıkaramayan kişiler ise "kurban" olarak nitelendirilmektedir. Bu rollerin yanı sıra hem zorbalık yapan hem de zorbalığa uğrayan kişiler ise "zorba/kurban" olarak ifade edilmektedir. Zorbalıkta

katılımcı rolleri dikkate alındığında bir diğer önemli rol ise “seyirci (bystanders)” olarak nitelendirilen zorbalığa uğramayan ancak hem zorbalığı hem de kurbanı izleyen kişilerdir. (Dupper, 2013; Harris ve Petrie, 2003; Midgett vd., 2017; Olweus, 1993, 1997; Pişkin, 2002). Birçok çalışmada (Coloroso, 2003; Olweus, 1993; Rigby, 2002; Sullivan, Clearly ve Sullivan, 2004) seyirciler zorbalık eylemlerinde hem zorba ile hem de kurban ile arkadaş olan ve zorbalığı durdurmada pasif konumda olan bireyler olarak değerlendirilmektedir.

Zorbalığa seyirci kişilerin aynı zamanda kendi içlerinde çeşitli gruplara ayrıldığı belirtilmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2019; Sullivan vd. 2004). Jenkins ve Nickerson (2019) ile Sullivan ve arkadaşları (2004) çalışmalarında farklı sınıflamalar yapmakla birlikte zorbalığa seyircileri genel olarak taraftar/güçlendirici, alkışçı/yardımcı, dışarıdaki/yabancı, önleyici/savunucu olmak üzere dört farklı seyirci rolü olduğunu vurgulamaktadırlar. Taraftar/güçlendiriciler zorbalara en yakın kişiler olup zorbalara yardım edenler olarak sınıflandırılmaktadır. Zorbalara ve zorbanın eylemlerine katılmasalar ve yardım etmeseler bile onlara destek verenler ve zorbalığa alkış tutanlar alkışçı/yardımcı; dikkatin kendilerinde toplanmasından hoşlanmayan ancak sessiz kalarak ve zorbalık eylemine ses çıkarmayarak hatta görmezden gelerek zorbalığı kabul edenler ve bu yolla kendilerine dokunulmazlık zırhı sağlamaya çalışanlar dışarıdaki/yabancı olarak nitelendirilmektedir. Önleyici/savunucu seyirci rolü ise diğer üç rolün tam aksine zorbaya en uzak mesafede olanlar kişiler olup mağdurları koruyarak zorbalığı önlemeye çalışmaktadırlar. Her ne kadar seyirci rolleri kendi içinde farklı rollere ayrılıyor olsa da araştırmaların eğilimi bu rollerin ayırımına gitmeden genel olarak bir seyirci rolü üzerine yönelmektedir. Bunun en temel nedenlerinden birisi bu rollerin ayırımını yapıp bu bireyleri ortaya çıkarmanın güç olması olarak belirtilmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2019). Dolayısıyla bu araştırmada “seyirci” rolünden kastedilen ayırım yapılmadan zorbalığa seyirci rolüdür.

Okul zorbalığı ile yapılan daha önceki birçok çalışmada (Çayırdağ, 2006; Ergül-Topçu ve Dönmez, 2015; Espelage, 2018; Farrell, Sullivan, Sutherland, Corona, ve Masho, 2018; İrfaner, 2009; Koç, 2004; Türktan, 2013) zorba, kurban ve zorba/kurbanlar üzerinde bir hayli durulmaktadır. Özellikle zorbaca davranışları önlemek için geliştirilen programlarda bu katılımcı rollerine daha çok odaklanılmaktadır. Buna karşılık zorbalık sürecinde önemli etkilere sahip olmasına rağmen (Harris ve Petrie, 2003; Jenkins ve Nickerson, 2017; Jenkins

vd., 2016; Polanin, Espelage ve Pigott, 2012) seyirci rolüne yeterince odaklanılmadığı belirtilmektedir. Bunun nedenleri arasında zorba ve mağdurları belirlemenin daha kolay olması, zorbaca davranışların daha somut olması ve müdahale programları geliştirmenin bu davranışlara yönelik daha sistematik ele alınabilmesi sayılabilmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2019). Ancak buna karşılık seyircileri belirlemenin ve davranışlarını ele almanın daha güç olduğu ve daha karmaşık olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda zorbalık durumlarındaki seyirci etkisini incelemenin önemli olduğu sıklıkla vurgulanmasına rağmen ergenlerde seyirci etkisini inceleyen araştırmaların halen yetersiz olduğu görülmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2019; Thornberg, 2007).

Harris ve Petrie (2003) çalışmalarında zorbalık sürecinde seyircilerin göz ardı edildiğini belirterek bu kişilerin olanları gören ancak ses çıkarmayan/çıkaramayan ve duygusal tepkilerini kontrol etmeye çalışan bir grup olduğunu vurgulamışlardır. Zorbalığa maruz kalan bir çocuğun seyirciler tarafından gözlemlenmesi öfke, üzüntü, korku gibi kayıtsız ve sessiz kalmanın getirdiği çeşitli çelişkili duygulara da neden olduğu belirtilmektedir. Midgett ve arkadaşları (2017) öğrencilerin %60'ının zorbalık sürecinde seyirci rolünde olduklarını ancak eğer müdahale edilirse kendilerinin de risk altına girme olasılığının artması ve bunun sonucunda kendilerinin de kurban olabileceği endişesi yüzünden seyirci rolündeki kişilerin zorbalığa ya da zorbaca davranışlara müdahale etmekten kaçındıklarını ifade etmektedirler. Benzer şekilde Sullivan ve arkadaşları (2004) ile Jenkins ve Nickerson (2019) zorbalık eylemlerinde seyircilerin rollerinin zorba ve mağdurunkinden daha fazla olduğunu ortaya koymuşlardır. Bir başka çalışmada ise Polanin ve arkadaşları (2012) zorbalık seyircilerinin zorbalık olaylarında zorba ya da mağdur olarak senaryoya dâhil olmadıklarını ancak zorbalık olaylarında etkisinin azımsanmayacak kadar büyük olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu araştırmalar zorbalık eylemlerinde seyircilerin etkisinin azımsanmayacak kadar fazla olduğunu göstermesinin yanı sıra son zamanlarda yapılan diğer bazı araştırmalar zorbaca davranışların önlenmesinde zorbalığa seyirci olan bireylerin zorbalığa müdahale davranışlarına odaklanmıştır (Harris ve Petrie, 2003; Jenkins ve Nickerson, 2017, 2019; Jenkins vd., 2016; Nickerson, Feeley ve Tsay-Vogel, 2016).

Seyirci müdahalesi bireylerin karşılaştıkları olaylarda nasıl tepki vereceklerini ya da hangi tutuma sahip olacaklarını ifade etmektedir (Latané ve Darley, 1970). Latané ve Darley (1968; 1970) 1964 yılında New York'da bir cinayete kurban

giden ve izleyenlerin hiçbir şekilde müdahil olmadıkları Kitty Genovese vakasından yola çıkarak seyircilerin karşılaştıkları olaylarda nasıl tepki verdiklerini belirleyebilmek amacıyla “Seyirci Müdahale Modeli”ni geliştirmiştir. Seyirci müdahale modeli seyircilerin karşılaştıkları olaylarda nasıl tepki verdiklerini belirlemeyi temel almaktadır. Bu model (i) olayı fark etme, (ii) olayı acil olarak yorumlama, (iii) yardım etme sorumluluğunu kabul etme, (iv) nasıl müdahale edileceğine karar verme ve (v) müdahale kararını uygulama olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır.

Olayı fark etme bir olayın, zorbalık oluşumunun doğrudan veya dolaylı olarak algılanışını ve olayı algılayabilmek için de dikkatini konuya odaklamayı gerektirmektedir. (Nickerson, vd., 2016). Bu aşama, seyircinin bir şeyler olduğunu anlamaya çalışması temeline dayanmaktadır (Latané ve Darley, 1970). İkinci aşama olan olayı acil olarak yorumlama bireylerin bir olayı fark ettikten sonra bunu yardım ya da müdahaleye değer acil bir durum olarak yorumlamaları gereken aşamadır. Modelin üçüncü basamağı olan yardım etme sorumluluğunu kabul etme seyircilerin yaşanan olay karşısında başkaları da olsa kendi sorumluluklarını kabul etmelerini içermektedir (Jenkins ve Nickerson, 2017). Bu aşamada bireyin bir durumun acil olduğunu anladıktan sonra kişisel olarak sorumluluk alması ve müdahale etmeye (doğrudan ya da dolaylı) karar vermesi gerektiğinden modelin önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Darley ve Latané, 1968). Dördüncü aşama olan nasıl müdahale edileceğine karar verme aşamasında yardım etmek konusunda kararlı olan bireyin nasıl müdahale edebileceği, hangi yöntemleri kullanabileceği konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2017). Bu aşama gerçek davranışı tahmin edilmeye ve “ne yapmalı?” sorusuna en gerçekçi cevabın verilmeye başlandığı aşama olarak değerlendirilmektedir (Pozzoli ve Gini, 2012). Modelin son aşaması olan müdahale kararını uygulama aşamasında artık bireyden yardım için eyleme geçmesi beklenmektedir (Jenkins ve Nickerson, 2017). Ancak birey yardıma geçmeden önce kendisi için tehlikeli bir durum olup olmadığını ve zaman kaybı yaşayıp yaşamayacağını da dikkate almalıdır (Nickerson, vd., 2016).

Jenkins ve Nickerson (2017) yukarıda kısaca açıklanan beş aşamalı zorbalığa seyirci müdahale modelini test etmek için ortaokul öğrencileri örnekleminde 16 maddeden oluşan Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeğini (ZSMÖ, Bystander Intervention in Bullying) geliştirmişlerdir. Bu çalışmada Jenkins ve Nickerson (2017) tarafından geliştirilen ZSMÖ'nün orijinal çalışmada olduğu gibi ortaokul

öğrenci örneklemini üzerinde Türkçe'ye uyarlanması amaçlanmıştır. Zorbalıkla ilgili yurt içi alanyazın incelendiğinde zorbalık davranışlarını belirlemeye ya da değerlendirmeye yönelik ölçeklerin olduğu görülmektedir (Örn., Ayas ve Pişkin, 2005; Kutlu ve Aydın, 2010). Ancak bu ölçekler temelde zorba ve kurban davranışlarını betimleme üzerine odaklanan ölçeklerdir. Bir başka ölçek ise Ergül (2009) tarafından uyarlama çalışması yapılan Katılımcı Rolü Yaklaşımı Ölçeği'dir (KRYÖ). Bu ölçek ise zorbalıkta katılımcı rollerini belirlemeye yönelik bir ölçektir. Ancak bu ölçek de katılımcı rollerinde yer alan zorbalığa seyircilerin sadece belirlenmesinde yeterli olmaktadır. Dolayısıyla yurt içi alanyazın incelendiğinde zorbalığa seyirci olan kişilerin şahit oldukları zorba davranışlara nasıl tepki verdiklerini ya da hangi tutumu sergilediklerini belirlemeye yönelik bir ölçeğe rastlanmamıştır. Sonuç olarak bu çalışma ile hem alanyazındaki boşluğu gidermek hem de zorbalık olaylarında önemli role sahip olduğu düşünülen zorbalığa seyirci kişilerin zorba davranışlara nasıl tepki verdiklerini ya da hangi tutumu sergilediklerini belirlemeyi amaçlayan ZSMÖ'nün Türkçe'ye uyarlanması yapılarak geçerliğini ve güvenilirliğini incelemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Ankara'daki üç farklı ortaokulda öğrenim gören 191 kız (%53), 173 erkek (%47) olmak üzere toplam 364 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 83'ü (%23) 5. sınıfa, 94'ü (%26) 6. sınıfa, 92'si (%25) 7. sınıfa ve 95'i (%26) 8. sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin 28'i (%7.7) kendilerini düşük, 286'sı (%78.6) orta ve 49'u (%13.5) ise yüksek sosyo-ekonomik düzeyde algıladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin %3'ü (11) kendilerini akademik başarı açısından düşük, %54'ü (196) orta ve %43'ü (156) yüksek düzeyde algıladıklarını belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği (ZSMÖ). Jenkins ve Nickerson (2017) tarafından bireylerin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen "Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği" beş alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır. Modelde (i) olayı fark etmek, (ii) olayı acil yardım olarak

yorumlamak, (iii) yardım etme sorumluluğunu kabul etmek, (iv) nasıl müdahale edileceğine karar vermek aşamaları üçer madde ile son aşama olan (v) müdahale kararını uygulamak ise dört madde ile temsil edilmektedir. Ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” arasında yapılan 5’li Likert tipi derecelendirme şeklindedir.

Ölçekten hem toplam puan hem de aşamalara ilişkin puanlar hesaplanabilmekte ve ölçekten alınan yüksek puanlar zorbalığa seyirci müdahalesinde yüksek katılım gösterdiği anlamına gelmektedir. Zorbalık modelinde seyirci müdahalesi için model uyum indeksleri, beklenen beş boyutlu yapının uygun olduğunu göstermiştir: $\chi^2 = 173,56$, $p < .001$, göreceli $\chi^2 = 1.846$, CFI = .969, RMSEA = .053. Tüm katsayılar anlamlı ve pozitif yönde bulunmuştur. Cronbach alfa katsayıları sırasıyla fark, acil yorum, sorumluluğu kabul et, müdahale yollarına karar verme ve müdahale kararlarını uygulama alt ölçekleri için .87, .77, .82, .85 ve .84’dür ve geçerlilik için kanıt oluşturulmuştur (Jenkins ve Nickerson, 2017). Tüm alt ölçekler için yüksek iç tutarlılık katsayıları ($>.77$) sonraki çalışmalarda bulunmuştur (Jenkins ve Nickerson, 2017).

Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği’nin (ZSMÖ) uyarlanması. Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği’nin (Jenkins ve Nickerson, 2017) Türkçe’ye uyarlanma süreci bir dizi aşama gerçekleştirilerek tamamlanmıştır. Öncelikle ölçeği geliştirenlerden gerekli izin alınmıştır. İzin alındıktan sonra ölçek, dört alan uzmanı ve bir dil bilimci tarafından Türkçe’ye çevrilmiş, uzmanlardan alınan farklı çeviriler karşılaştırılmıştır. Farklı çeviriler alan uzmanları ve araştırmacı tarafından hangi maddenin kullanılacağına ilişkin uygunluğunun incelenmesinden sonra form hazır hale getirilmiştir. Hazır hale getirilen form bir dil uzmanı ve bir alan uzmanı tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Daha sonra tekrar İngilizceye çevrilen (back translation) form ile orijinal form bu uzmanlar ve araştırmacı tarafından kontrol edilerek her iki formun uyumlu olduğuna karar verilmiştir. Ayrıca son şekli verilen formun ifadeleri Türkçe dil uzmanı, alan uzmanı ve araştırmacı tarafından öğrencilerin gelişim ve yaş düzeylerine uygun olacak şekilde gözden geçirilmiştir. Son olarak Türkçe formun dil açısından anlaşılabilirliğini belirlemek ve olası problemleri tespit etmek için 6. sınıfa devam eden 20 kişilik bir öğrenci grubuna uygulama yapılarak geribildirimler alınmış ve forma nihai şekli verilmiştir.

KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği (KA-Sİ EEÖ): Kaya ve Siyez (2010) tarafından ergenlerin empatik eğilimlerini ölçmek amacıyla geliştirilen “KA-Sİ

Empatik Eğilim Ölçeği- Ergen Formu” 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında öncelikle açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve 17 maddeden, iki boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. İki boyut toplam varyansın yaklaşık %44’ünü açıklamaktadır. Boyutlardan biri olan duygusal empati 10, bilişsel empati ise 7 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “Bana Hiç Uygun Değil” ile “Bana Tamamen Uygun” arasında derecelendirilen 4’lü Likert tipi bir ölçektir. Aracın geçerlik çalışması için ayrıca DFA yapılmıştır. DFA sonucunda uyum iyiliği kat sayıları $\chi^2= 270.89$, $sd= 125$, $\chi^2/sd= 2.16$, $GFI=.96$, $AGFI= .95$, $CFI= .96$, $RMSEA= .02$ $SRMR=.03$ olarak bulunmuştur. Güvenirlik analizleri için Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayıları incelenmiştir. Ölçeğin tümü için iç tutarlılık kat sayısı .87, duygusal empati alt boyutu için .82 ve bilişsel empati alt boyutu için ise .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bir hafta arayla 188 öğrenciye uygulanması sonucu elde edilen test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ölçeğin tümü için .75, duygusal empati alt boyutu için .73 ve bilişsel empati alt boyutu için .69 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu’nda, araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetlerini, sınıf seviyelerini, algıladıkları ekonomik ve başarı düzeylerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

İşlem

Araştırmada ölçeklerin uygulamadan önce Milli Eğitim Bakanlığı’ndan izin alınmıştır. Ayrıca hem öğrenciler hem de aileleri verileri toplamadan önce araştırmanın amacı konusunda bilgilendirilmiştir. İzinler alındıktan sonra araştırmacı farklı okullardaki ortaokul öğrencilerine öğretmenlerinin gözetiminde uygulamıştır. Uygulama yaklaşık olarak 30-40 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

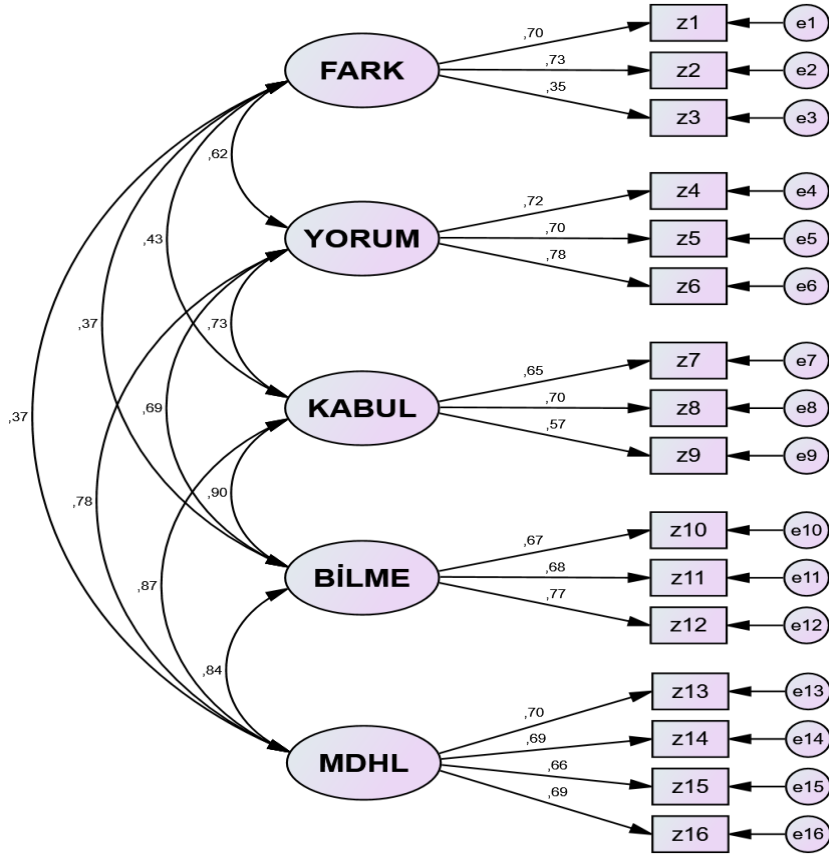
Verilerin analizinde SPSS21ve AMOS21 paket programları kullanılmıştır. ZSMÖ’nün yapı geçerliğini belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA), ölçüt geçerliğini belirlemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. ZSMÖ’nün güvenirliliği için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır.

BULGULAR

ZSMÖ'nün Geçerliğine İlişkin Bulgular

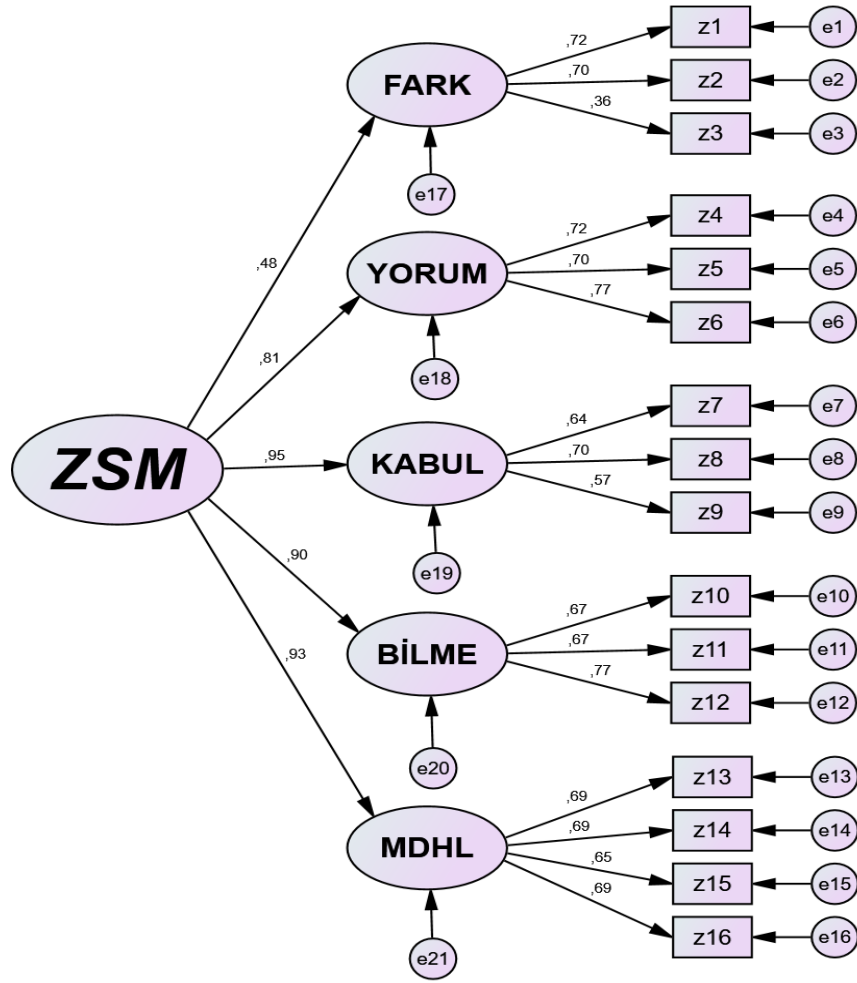
Doğrulayıcı Faktör Analizi

ZSMÖ'nün beş faktörlü orijinal yapısı olan (i) olayı fark etme, (ii) olayı acil olarak yorumlama, (iii) sorumluluğu kabul etme, (iv) nasıl müdahale edileceğine karar verme/bilme, (v) müdahale etme boyutlarına ilişkin birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanarak test edilmiştir. Birinci düzey DFA ile ilgili path diagramı Şekil 1'de verilmiştir.



Şekil 1. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizine ilişkin path diagramı

Birinci düzey DFA sonrasında modelin uyum iyiliği katsayıları $\chi^2/sd=1.927$, $RMSEA=.051$, $CFI=.96$, $TLI=.95$, $GFI=.94$, $AGFI=.92$, $SRMR=.038$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar göz önüne alındığında modelin kabul edilebilir uyum iyiliği kat sayılarına sahip olduğu görölmektedir (Kline, 2005). Bu nedenle ayrıca bir düzeltmeye ihtiyaç duyulmamıştır. Bu aşamadan sonra ZSMÖ'nün ikinci düzey DFA'ya bakılmıştır. İkinci düzey DFA'ya ilişkin path diagramı Şekil 2'de verilmiştir.



Şekil 2. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizine ilişkin path diagramı

İkinci düzey DFA sonrasında modelin uyum iyiliği katsayıları incelendiğinde ise $\chi^2/sd = 2.23$, RMSEA = .058, CFI = .939, TLI = .927, GFI = .931 AGFI = .905, SRMR = .047 sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar göz önüne alındığında modelin kabul edilebilir uyum iyiliği kat sayılarına sahip olduğu görülmektedir (Kline, 2005). Bütün bu bulgular dikkate alındığında 16 maddelik Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin hem I. hem de II. düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur.

Ölçüt Geçerliği

Bu çalışma kapsamında, alan yazın incelendiğinde empatinin zorbalık sürecinde özellikle seyirciler üzerinde belirgin düzeyde etkilere sahip olduğu görülmüştür (Jenkins ve Nickerson, 2019; Menolascino, 2016; Şahin, 2007; Taylor, 2017). Bu nedenle, bu çalışma kapsamında uyarlanan Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla Kaya ve Siyez (2010) tarafından geliştirilen KA-Sİ Ergenler için Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. ZSMÖ toplam ve alt boyut puanları ile KA-Sİ EEÖ toplam ve alt boyut puanları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ölçüt geçerliğine ilişkin bulgular

	ZSMÖ	Fark etme	Acil Yorum	Sorumluluk	Karar verme	Müdahale
KA-Sİ EEÖ Toplam	.38**	.08	.26**	.27**	.38**	.45**
Duygusal Empati	.37**	.15**	.26**	.27**	.31**	.40**
Bilişsel Empati	.31**	-.04	.20**	.21**	.37**	.39**

Not: $p^{**} < .001$, ZSMÖ=Zorbalıkta Seyirci Müdahale Ölçeği, KA-Sİ EEÖ=Kaya-Siyez Empatik Eğilim Ölçeği

Tablo 1 incelendiğinde tüm analizler sonucunda, KA-Sİ Ergenler için Empatik Eğilim Ölçeği ve Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği puanları arasında düşük ve orta düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Ayır Edici Geçerlik

Zorbalığa seyirci müdahale leğinin 16 maddelik formunda maddelerin ayır edicilik gücünü saptamak için madde analizi yapılmıştır. Maddelerin ayır ediciliğini belirlemek amacıyla yapılan %27'lik alt-üst grup karşılaştırmaları incelendiğinde madde ortalama puanları arasındaki farklılıkların tümünün anlamlı çıktığı grlmştır. Bu bulgu da maddelerin ayır edicilik glerinin yeterli olduğu anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2010).

ZSM'nn Güvenirliğine İlişkin Bulgular

İ Tutarlılığına İlişkin Bulgular

ZSM'nn iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach alfa katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutları dikkate alındığında fark etme için .60, yorumlama için .78, kabul etme için .67, karar verme için .75 ve müdahale etme için .78 olarak bulunmuştur.

ZSM'nn tümüne ve alt boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları değerlendirildiğinde fark etme alt boyutuna ilişkin iç tutarlılık katsayısının .60, kabul etme alt boyutuna ilişkin iç tutarlılık katsayısının ise .67 olduğu bu nedenle beklenen değerlerin altında olduğu söylenebilmektedir. Nunnally ve Bernstein'e (1994) göre güvenirlik katsayısı için kabul edilebilir değer .70'tir. DeVellis (2016) ise .60 üzerindeki değerlerin arzu edilen değerler olmadığını; .65 ile .70 arasındaki değerlerin ise kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir. Diğer alt boyutlar ve ölçeğin tümü için iç tutarlılık katsayılarının beklenen değerlerin üzerinde olduğu grlmektedir.

Test-Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ZSM'nn güvenirliğini belirlemek için bir diğer yöntem olan test-tekrar test uygulanmıştır. Test-tekrar test için ölçek 120 öğrenciye dört hafta arayla ikinci kez uygulanmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyon .80 olarak bulunmuştur. Buna ilave olarak alt ölçekler için test-tekrar test korelasyon katsayıları fark etme için .69, yorumlama için .47, kabul etme için .74, karar verme için .69 ve müdahale etme için .72 olarak hesaplanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada Jenkins ve Nickerson (2017) tarafından bireylerin karşılaştıkları zorbaca davranışlarda zorbalık olaylarda nasıl tepki verdiklerini ya da müdahale düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen Zorbaliğa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin (Bystander Intervention Model in Bullying) Türkçe'ye uyarlanması çalışmaları yapılmıştır. Bu amaçla ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek ve ölçek maddelerinin orijinal çalışmada elde edilen boyutlara ne derece uygun dağıldığını ve uyumunu test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda mükemmel uyum iyiliği puanları elde edilmiş olup Jenkins ve Nickerson'un (2017) önerdikleri beş boyutlu seyirci müdahale modelinin ortaokul öğrencilerinden seçilen bir örneklemede geçerli olduğunu göstermiştir.

Ölçüt geçerliğini test etmek için ZSMÖ'nün alt boyutlarından alınan toplam puanlar ile birçok çalışmada (Jenkins ve Nickerson, 2019; Menolascino, 2016; Şahin, 2007; Taylor, 2017) empatinin zorbalık sürecinde seyirciler üzerinde etkili olduğunun belirtilmesi üzerine KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği-Ergen Formu'nun bilişsel empati ve duygusal empati alt boyutu ve toplam puanlar arasındaki korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde literatürle (Jenkins ve Nickerson, 2019; Menolascino, 2016; Şahin, 2007; Taylor, 2017) uyumlu bir şekilde benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Jenkins ve Nickerson (2019) seyirci müdahale modeli ile empati arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, fark etme alt boyutunun hem kızlar için hem de erkekler için anlamlı olmayan sonuçlar gösterdiğini belirtmektedirler. Diğer alt boyutlarda ise empati ile anlamlı ve ilişkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Jenkins ve Nickerson'un (2019) çalışmasının sonuçları ile bu çalışma kapsamında kullanılan KA-Sİ Empatik Eğilim Ölçeği sonuçlarının benzer olduğu görülmektedir. Menolascino'nun (2016) çalışmasında ise bilişsel empati ile zorbalık davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış ancak duygusal empati ile modelin aşamaları olan olayın acil olarak yorumlanması, sorumluluk alma, nasıl müdahale edeceğine karar verme ve müdahale kararını uygulama arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı şekilde Taylor'ın (2017), çalışması kapsamında hem duygusal hem de bilişsel empatinin, seyirci müdahale modelinin adımları ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

ZSMÖ'nün güvenilirliğini incelemek için iç tutarlılık (cronbach alfa) ve test-tekrar test kullanılmıştır. Analizler sonucunda ölçeğin tamamına ilişkin güvenilirlik kat sayısı yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde alt boyutları olan olayı acil olarak yorumlama, nasıl müdahale edileceğine karar verme ve müdahale etme alt boyutları da benzer şekilde orta ve yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur. Ancak olayı fark etme ve sorumluluğu kabul etme alt boyutlarından elde edilen puanlar Nunnally ve Bernstein'e (1994) göre güvenilirlik katsayısı için kabul edilebilir değerden düşük bulunmuştur. DeVellis'e (2016) göre ise arzu edilen değerler olmadığını ancak kabul edilebilir olduğu da belirtilmektedir. Ölçeğin orijinalinde de benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Test-tekrar test analizlerinde de benzer şekilde sonuçlara ulaşılmıştır. Zorbalığa Seyirci Müdahale Ölçeği'nin güvenilirliğini belirlemek için yapılan analizlerden elde edilen bulgular ölçeğin güvenilirlik kanıtlarının yeterli olduğunu (DeVellis, 2016) göstermektedir.

Sonuç olarak geçerlik ve güvenilirlik analizleri dikkate alındığında ZSMÖ'nün yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğu ve ortaokul öğrencilerinin zorbalığa seyirci müdahale düzeylerini belirlemede kullanılabileceği söylenilebilir. Daha önce de belirtildiği gibi ülkemizde zorbalık sürecinde yer alan zorba ve kurbanı belirlemeye ya da değerlendirmeye yönelik ölçekler bulunmaktadır. Ancak mevcut araştırma, zorbalık sürecinde yer alan bir diğer etkin role sahip olan seyircilerin (Ergül, 2009; Jenkins ve Nickerson, 2019; Menolascino, 2016) belirlenmesi ve değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu nedenle geçerliği ve güvenilirliği test edilen ölçeğin diğer ölçeklere paralel olarak zorbalığa seyirci olan ortaokul öğrencileri ile yapılacak çalışmalarda önemli bir boşluğu dolduracağı umulmaktadır. Ancak bununla birlikte ölçeğin güvenilirlik katsayıları her ne kadar yeterli (DeVellis, 2016) olsa da ölçeğin ileriki araştırmalarda güvenilirliğinin tekrar incelenmesi önerilmektedir. Bu nedenle sonraki araştırmalarda bu sınırlılığın dikkate alınmasında yarar vardır.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Neşe Kurt Demirbaş. Lisans ve yüksek lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. Yazar, doktora eğitimine de Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında devam etmektedir. Halen Okul psikolojik danışmanı olarak Ankara'da görev yapmaktadır. Yazarın çalışma alanlarını, okul psikolojik danışmanlığı, okul zorbalığı, psikolojik danışman yeterlikleri oluşturmaktadır.

She completed her under graduate education and master's degree at Gazi University, Faculty of Education, Department of Guidance and Psychological Counseling. The author is currently a PhD candidate in the department of Guidance and Psychological Counseling at Gazi University. She is currently working as a school counselor in Ankara. Her areas of interest include school counseling, school bullying, school counselor competencies.

Kemal Öztemel. Lisansını Gazi Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü'nde; yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik programında tamamlamıştır. Doktora eğitimini ise Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. Halen Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olan Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL, kariyer danışmanlığı alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

He has a bachelor's degree in Psychological Services in Education from Gazi University and master's degree in the Psychological Counseling and Guidance from Hacettepe University. The author completed his Ph. D. in the department of Guidance and Psychological Counseling at Gazi University. Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL, who has been working in guidance and psychological counseling department at Gazi University continues his studies on school counseling and career counseling.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Bu araştırma ilk yazarın (NKD), ikinci yazar (KÖ) danışmanlığında yürütülen doktora tez çalışmasından üretilmiştir. Çalışmanın tüm aşamalarında KÖ rehberlik etmiştir. Yazarlar işbirliği içerisinde çalışmışlardır.

This research was generated from the PhD thesis study of the first author (NKD), supervised by the second author (KÖ). KÖ guided NKD in all stages of the study. The authors have worked collaboratively.

NKD: Tasarım, veri toplama, makalenin raporlaştırılması,
Design, data collection, and writing of the manuscript,

KÖ; Tasarım, veri toplama, makalenin raporlaştırılması ve süpervizyon
Design, data collection, writing of the manuscript, and supervision,

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.
No conflict of interest has been reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.
No funding support was received.

Etik Bildirim / Ethical Standards

Araştırma Helsinki Deklerasyon'u çerçevesince gerçekleştirilmiş olup, katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirildikten sonra gönüllü olarak araştırmaya dahil edilmiştir.

The research was conducted within the framework of the Helsinki Declaration. Participants were included in the study voluntarily after being informed about the study.

ORCID

Neşe Kurt Demirbaş  <https://orcid.org/0000-0002-8923-9813>

Kemal Öztemel  <https://orcid.org/0000-0002-8068-3897>

KAYNAKÇA

- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Coloroso, B. (2003). *The bully, the bullied and the bystander*. New York: Harper Resource.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale Development: Theory and Applications*. Washigton: Sage Publications.
- Dupper, D. R. (2013). *School bullying: new perspectives on a growing problem*. 18 Mayıs 2018 tarihinde Oxford: Oxford University press. <https://books.google.com.tr/books> adresinden erişildi.
- Ergül, A. (2009). *Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: Katılımcı rolü gruplarında tepkisel-amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ergül-Topçu, A. ve Dönmez, A. (2015). Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: Katılımcı rollerinin cinsiyet ve sosyal statü açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 1-13.
- Espelage, D. L. (2018). Understanding the complexity of school bully involvement. *The Chautauqua Journal*. 2(20), 1-24.
- Farrell, A. D., Sullivan, T. N., Sutherland, K. S., Corona, R., & Masho, S. (2018). Evaluation of the Olweus bully prevention in an urban school system in the USA. *Prevention Science*. 19(6), 833-847.
- Harris, S., & Petrie, G. F. (2003). *Bullying: the bullies, the victims, the bystanders*. Lanham: Maryland and Oxford.
- Jenkins, L.N., & Nickerson, A.B. (2017). Bullying participant roles and gender as predictors of bystander intervention. *Agressive Behaviour*. 43(3), 281-290.
- Jenkins, L.N., & Nickerson, A.B. (2019). Bystander intervention in bullying: role of social skills and gender. *Journal of Early Adolescence*. 39(2).
- Kaya ve Siyez (2010). KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: Geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125.
- Kline, T. J. B. (2005). *Psychological testing: A practical approach to design and evaluation*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kutlu, F ve Aydın, G. (2010). Akran zorbalığı ölçek geliştirme ön çalışması: kendini bildirim formu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 1-12.
- Midgett, A., Doumas, D., & Trull, R. (2017). Evaluation of a brief, school-based bullying bystander intervention for elementary school students. *Professional School Counseling*. 20(1), 172-183.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Malden: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: facts and interventions. *European Journal of Psychology of Education*, 12(4), 495-510.

- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 531-562.
- Polanin, J. R., Espelage, D.R., & Pigott, D.T. (2012). A meta-analysis of school-based bullying prevention programs' effects on bystander intervention behavior. *School Psychology Review*, 41(1), 47– 65.
- Rigby, K. (1999). Peer victimisation at school and the health of secondary school students. *British Journal of Educational Psychology*, 69 (1), 95-104.
- Rigby, K. (2002). New perspectives on bullying. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: participant roles and their relations to social status with in the group. *Aggressive Behavior*, 22, 1-15.
- Salmivalli, C. (1999). Participant role approach to school bullying: Implications for Interventions. *Journal of Adolescence*, 22, 453-459.
- Smith, P. K., Pepler, D., & Rigby, K. (2004). *Bullying in schools: how successful can interventions be?*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sullivan, K., Cleary, M., & Sullivan, G. (2004). *Bullying in secondary schools: What it looks like and how to manage it*. California: Paul Chapman Publishing & Corwin Pres.
- şahin, M. (2007). *İlköğretim okullarında zorbacı davranışların azaltulmasına yönelik empati eğitim programının etkisinin araştırulması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Taylor, K. (2014). The bystander intervention in bullying survey: An examination in an elementary school sample. Master Thesis, Eastern Illinois University. US.

Extended Abstract

Introduction: Bullying is not an event occurring in isolation, but rather it is evaluated as a group process (Salmivalli, 1999; Jenkins and Nickerson, 2017). Within the scope of this evaluation, it is seen that individuals taking part in bullying process exhibit different behaviors by performing various roles. Those who exhibit bullying behaviors towards weaker students are referred to as a “bully”, those who are exposed to the bullying of stronger students are referred to as a “victim”, and the ones who are both bullied and bully others are referred to as a “bully/victim”. Considering their participant roles in bullying, another important role is of “bystanders” who are not bullied but watch both bullying and victim.

Sullivan et al. (2004) and Jenkins and Nickerson (2019) stated that the role of the bystanders in the acts of bullying was greater than that of the bully and the victim. In another study, Polanin et al. (2012) emphasize that bystanders are not involved in the scenario as a bully or a victim in bullying events, but their impact on bullying events is very high and this cannot be underestimated.

The bystanders intervention refers to how individuals react to events they encounter or what attitudes they will have (Latané and Darley, 1970). Latané and Darley (1968; 1970) developed the bystanders intervention model to determine how the bystanders reacted to the events they encountered, based on the Kitty Genovese case, in which she became a murder victim in New York in 1964, where the bystanders did not intervene in any way. The bystanders intervention model is based on determining how the bystanders reacts to the events they encounter. This model consists of five stages: (i) noticing something know (ii) deciding the event is an emergency, (iii) deciding on degree of personal responsibility, (iv) deciding how to intervene, and (v) implementing the decision to intervene.

The aim of this study was to eliminate the gap in the literature in this field and to analyze the validity and reliability of the Turkish version of Bystander Intervention Scale in Bullying, which aims to determine how the audience responds to bullying behaviour or what attitude they have towards bullying, which is thought to have an important role in bullying events.

Method: The study group consists of 364 students, 191 girls (53%) and 173 boys (47%), who study in secondary school.

Bystander Intervention Scale in Bullying: This 16-item scale measures five subscales of the bystander intervention model: Notice, Interpret, Accept Responsibility, Know how to Act, Intervene. The original of bystander intervention in bullying was

developed by Jenkins and Nickerson (2017) with a sample of secondary school students.

KA-SI Empathic Tendency Scale: The KA-SI EEO developed by Kaya and Siyez (2010) composed of a 5-point Likert-type scale (1= doesn't suit me at all, 5= suits me completely) and 17 items. This scale has two dimensions: emotional empathy and cognitive empathy.

Results: Bystander intervention scale in bullying consists of five dimensions. These; (i) to notice the event, (ii) to interpret the event as an emergency that requires help, (iii) to accept responsibility for assistance, (iv) to know how to intervene or provide help and (v) to the intervention decision was found. First level confirmatory factor analysis provided good fit indexes ($\chi^2/sd=1.927$, RMSEA=.051, CFI=.96, TLI=.95, GFI=.94, AGFI=.92, SRMR=.038). Second level confirmatory factor analysis provided good fit indexes ($\chi^2/sd=2.23$, RMSEA = .058, CFI = .939, TLI= .927, GFI = .931 AGFI=.905, SRMR=.047) were found to be at acceptable levels. Considering all these findings, both the 1st and 2nd level confirmatory factor analysis results of 16-item Bystander Intervention in Bullying Scale revealed that the scale was a valid measurement tool.

Furthermore, as a result of the criterion validity, there was a low and intermediate relationship between the Adolescent KA-SI Empathic Tendency Scale (ETS) and Bystander Intervention in Bullying Scale scores.

Cronbach alpha coefficient for the whole scale was calculated as .88. Considering the sub-dimensions of the scale, the Cronbach alpha coefficient was found as .60 for noticing, .78 for interpretation, .67 for acceptance, .75 for decision-making and .78 for intervention. For the test-retest, the scale was applied to 120 students for a second time in four weeks intervals. Correlation between the two applications was found as .80.

Discussion & Conclusion: This study was carried out to adapt the Bystander Intervention Scale in Bullying to Turkish, which was developed by Jenkins and Nickerson (2017) in order to determine how individuals react to bullying behaviour and bullying events or to determine their level of intervention. For this purpose, psychometric properties of the scale were investigated. Confirmatory factor analysis was performed to test the construct validity of the scale. As a result of the analyses, excellent goodness of fit scores were obtained, and it was showed in a sample selected from middle school students that the five-dimensional bystander intervention model proposed by Jenkins and Nickerson (2017) was valid.

Internal consistency (Cronbach alpha) and test-retest were used to analyze the reliability of Bystander Intervention Scale in Bullying. As a result of the analyzes, the

reliability coefficient for the whole scale was high. Similarly, the sub-dimensions of the scale, interpreting the event as urgent and deciding how to intervene and intervening were found to be moderately and highly correlated.

As a result, given the validity and reliability analysis, it can be said that Bystander Intervention Scale in Bullying has adequate psychometric properties, and that it can be used to determine the levels of bystander intervention of secondary students in bullying.